

Republika Srbija će u 2016. godini raditi na pripremi najvažnijeg strateškog dokumenta iz oblasti klimatske politike – Nacionalne strategije za borbu protiv klimatskih promena. Značaj Klimatske strategije proističe iz njenog višedimenzionalnog i širokog obuhvata koji će se posredno i neposredno horizontalno prožeti kroz veliki broj već postojećih javnih politika i programa. Ovo prožimanje mora da bude skladno, s potpunom integracijom ciljeva koji neće biti u protivurečnosti s ciljevima i instrumentima povezanih politika. To su energetska, ekonomska, poreska, industrijska, poljoprivredna, politika zaštite životne sredine, socijalna, politika zapošljavanja, politika održivog razvoja, i mnoge druge. Integracija ciljeva, obezbeđivanje konzistentnosti i neprotivurečnosti u slučaju Klimatske strategije može da se ostvari na dva načina. Prvi je da se Klimatska strategija izdredi na način koji će uvažiti postojeće neambiciozno i status quo stanje kada je u pitanju tranzicija Srbije ka nisko-ugljeničnom razvojnom modelu. Ukoliko bi se odabrao taj put, izrada Klimatske strategije i formulisanje klimatske politike bi se pretvorilo u samo još jedno ispunjavanje nametnutog formalnog zahteva. Postojeće politike u tom slučaju ne bi pretrpele nikakvu promenu i nastavilo bi se po starom. Ovakav pristup bio bi još jedna propuštena šansa Srbije da omogući suštinsku promenu na bolje u ekološkoj, ekonomskoj i socijalnoj sferi. Ukoliko je, pak, namera da se izrada Klimatske strategije iskoristi kao jedinstvena prilika za definisanje inovativnog okvira za razvoj Srbije, jasno je da u velikom broju postojećih politika treba da dođe do suštinske promene na nivou ciljeva i instrumenata kako bi se izbegle pomenute protivurečnosti i nekonzistentnosti. Ovo je ključan preduslov koji će omogućiti njihovo ispunjenje.

Pošto je u Klimatsku strategiju potrebno utkati i željeni nivo ambicije i definisati promenu koju kao društvo želimo da ostvarimo u svim povezanim oblastima javnih politika i na svim nivoima, potrebno je podsetiti se zašto je ta promena važna za Srbiju. Srbija kao zemlja kandidat za članstvo u EU ima određene obaveze i prioritete koji proizilaze iz procesa pridruživanja Evropskoj uniji. EU ima ambicioznu klimatsku i energetska politiku i očekuje od zemalja članica i kandidata da se kreću u tom pravcu. Tu su i globalni prioritete i očekivanja koja su definisana Okvirnom konvencijom o klimatskim promenama Ujedinjenih nacija i potrebama implementacije novog globalnog dogovora o klimatskim promenama, Sporazuma iz Pariza. Međutim, pored usklađivanja s vodećim svetskim i evropskim zahtevima i trendovima, Srbija u procesu definisanja Klimatske strategije ima šansu da definiše novu ambicioznu razvojnu politiku. Inovativna razvojna klimatska politika unela bi mnoge novine u dosadašnje koncepte razvoja koji su ukorenjeni u starim i nasleđenim ekonomskim, ekološkim i socijalnim modelima koji ne obećavaju uspešnu tranziciju ka konkurentnoj nisko-ugljeničnoj nacionalnoj ekonomiji.

Ukoliko pretpostavimo da će se izrada Klimatske strategije iskoristiti za definisanje novog razvojnog okvira i generisanje potrebne promene potrebno je usmeriti se na procesne aspekte formulisanja i usvajanja ove javne politike. U ovoj fazi od ključnog je značaja pridržavati se osnovnih postulata za kvalitetnu izradu strateškog dokumenta koji će biti moguće sprovesti u praksi i koji će omogućiti tranziciju našeg društva ka nisko-ugljeničnom razvoju. Ovde govorimo o inovativnom procesu formulisanja strateškog dokumenta u kome se participativno formulišu ciljevi i donose odluke, a koji predstavlja idealnu šansu da se od samog početka udare temelji za dokazano uspešnu primenu modela za nastanak i razvoj klimatske politike. Pre svega, ključno je obezbediti transparentan proces njenog formulisanja i usvajanja koji će istovremeno biti participativan i legitiman. Od presudne važnosti je suštinska i široka participativna debata svih zainteresovanih strana na svi nivoima. Potrebno je uključiti nezavisne stručnjake, profesionalana udruženja, akademiju, javni sektor na svim nivoima, civilno društvo, medije, privredu, itd. Ovaj proces dodatno mora biti informisan stručnim i dokazano nezavisnim ex-ante procenama i dugoročnim prognozama koje će svim zainteresovanim stranama pružiti jasnu sliku o efektima i posledicama svakog pojedinačnog izbora.

Istraživanja u oblasti formulisanja javnih politika, donošenja odluka i njihovog sprovođenja pokazuju da je u mnogim slučajevima javna politika potpuno podbacila jer su akteri koji će kasnije sprovesti određenu javnu politiku bili ili potpuno izuzeti ili samo formalno uključeni u proces formulacije, izrade i donošenja javne politike. Srbija nema zavidnu reputaciju kad je u pitanju ne samo transparentnost, već i sam način donošenja odluka na svim nivoima koji je osmišljen na veoma rigidan i jednosmeran način. Odluke se donose u veoma uskom formatu radnih grupa u kojima su uglavnom predstavnici institucija s centralnog nivoa. Tako pripremljen nacrt se obično u poslednjem trenutku postavi na internet stranicu kako bi se dobili komentari zainteresovanih strana u veoma kratkom roku. Veoma često zainteresovane strane uopšte nisu u toku ni s zakonodavnim inicijativama ni s vremenskim okvirima.

Učestali su i komentari na račun zainteresovanih strana, na primer da je neki dokument bio dat na uvid javnosti i da je broj primljenih komentara zanemarljiv. Međutim, ovakav način konsultovanja zainteresovanih strana nije suštinski participativan i on ne motiviše strane na saradnju. On stavlja zainteresovane strane u reaktivnu poziciju, s veoma nejasnim tokom upravljanja primljenim komentarima. Način se koji se odlučuje o relevantnosti komentara i uključivanju u dokument je takođe nejasan. Ovakvim načinom konsultovanja javnosti, Srbija gubi šansu da obezbedi legitimitet usvojenih dokumenta, kao i da se "nahrani" ekspertskim znanjem i inovativnim idejama strana koji će kasnije biti učesnici u sprovođenju politike. RES fondacija je istraživala ova pitanja kroz prizmu jedne zainteresovane strane - lokalne

samouprave. Krajnji cilj ankete bila je identifikacija i klasifikacija lokalnih samouprava u vezi s njihovom informisanošću, voljom i konkretnim idejama za aktivno učeće u formulisanju Klimatske strategije. Korišćena je anketa koja je imala kvantitativni i kvalitativni deo na koju se odazvalo 60 lokalnih samouprava u Srbiji.

Rezultati našeg istraživanja pokazuju da je lokalni nivo veoma zainteresovan da se pravovremeno uključi u proces formulisanja nacionalne klimatske politike i da veruje da ima kapacitete da doprinese ovom procesu.

Jedno od kvalitativnih pitanja ovog istraživanja odnosilo se na način na koji određena lokalna samouprava može da doprinese izradi Klimatske strategije i na samoprocenu kapaciteta.

Analiza odgovora ukazala je na to da većina lokalnih samouprava očekuje da bude aktivno uključena u proces izrade u smislu davanja predloga, identifikacije alternativa i donošenja odluka o istim. Dobijeni odgovori pokazuju da određen broj lokalnih-samouprava ima ekspertizu koja je relevantna za Klimatsku strategiju. A u nekim oblastima ima i pionira, kao na primer u oblasti energetske menadžmenta od kojih ostali akteri u Srbiji mogu da uče. Određena ekspertiza postoji i u oblasti energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije, koje su označene kao prioritetne oblasti na lokalnu. Lokalne samouprave smatraju da je njihov doprinos u prikupljanju podataka, deljenju informacija i iskustava, kao i razvijanju decentralizovanih rešenja ključan za formulisanje Klimatske strategije.

Ovo istraživanje potvrdilo je ono što eminentni analitičari javnih politika i sugerišu: centralni i lokalni nivo moraju da se udruže u jedan hibridan i koherentan model koji će omogućiti kvalitetno i održivo formulisanje, donošenje i upravljanje klimatskom politikom. Ovakav pristup podrazumeva široko uključivanje svih zainteresovanih strana, ne samo u komentarisanje već pripremljenog strateškog dokumenta, već u generisanje ideja i razmatranje alternativa koje će se naći u Klimatskoj strategiji. Jedino ovakav pristup obećava postizanje konsenzusa i pronalaženje održivih klimatskih i energetske rešenja koja će biti uspešno sprovedena.

izvor: rs.boell.org